

Реферат на тему: "Життєвий і творчий шлях Гете"

Йоганн Вольфганг Гете

Реферат на тему:

Життєвий і творчий шлях Гете.

Проблематика твору "Фауст"

Творчий дух Фауста лине до нас із загадкових і химерних віків Середньовіччя і Відродження, коли людина пройнялася вірою у свою всемогутність, озброївшись силами таємничої науки алхімії, шукала філософський камінь, за допомогою якого збиралася перетворити будь-який метал на золото, шукала "еліксир життя", щоб повернути собі молодість. У цей час з'являються перекази про магів і чорнокнижників, які продавали душу дияволу, щоб той допоміг досягнути таємниці буття.

Одна з найпопулярніших легенд Середньовіччя — легенда про доктора Фауста, яка виникла навколо історичної особистості, що вразила уяву народу.

Фауст — особа історична, про що свідчать численні спогади його сучасників. Він жив на межі 15 і 16 століть, мав ім'я Йоган-Георгію згідно з католицьким і лютеранським звичаєм, прізвище Фауст. Вчені по різному пояснюють походження його прізвища. Одні стверджують, що воно походить від німецького Faust, що в перекладі означає кулак. інші вбачають в ньому псевдонім, утворений від латинського Faustus — щасливий. Цей псевдонім підкреслював успішний характер діяльності вченого, мага, астролога, віщуна. Сам Фауст називав себе і лікарем і хіромантом. Отже, точки зору лютеранської церкви він прагнув недозволених знань, а значить заслуговував засудження, був грішником, бо з точки зору людини того часу ці знання можна здобути тільки в союзі з дияволом. Письмові джерела повідомляють також, що Фауст був професором, читав лекції в різних університетах, мав учнів — послідовників. Ще за життя вченого про нього ходили різні розповіді про його вчинки, в яких вбачали щось незвичайне, фантастичне.

Загинув Фауст внаслідок несподіваної катастрофи, яка вразила сучасників. Передбачають, що це був вибух у лабораторії вченого. Історичний Фауст помер близько 1540 року. Ця остання подія в житті вченого надала подальшого імпульсу розвитку легенди. Фауст стає популярним улюбленим героєм народної легенди. Його образ в легенді несе на собі відбиток часу. Він людина, яка заради знання готова знатися і з нечистою силою, і тому вкінці легенди диявол забирає Фауста до пекла. Водночас він типовий представник епохи Відродження, сміливий і безстрашний шукач таємних знань і заборонених шляхів отримання цих знань.

Як відомо, найбільш яскраві, глибокі, художньо довершені образи створені фольклором, наприклад Геракл, Прометей, до них належить і Фауст. Всі ці герої гармонійно поєднували думку і почуття.

Головна суть фаустівського сюжету — жага безмежного знання, допитливість, свобода духу — приваблювала багатьох письменників наступних епохи зумовила світову популярність образу Фауста.

Нижче в роботі ми намагатимемося з'ясувати питання, як легенда про Фауста трансформувалася в творчості Й.В.Гете, видатного німецького просвітника.

Гете з його тонким сприйманням старовини, відчув красу та значимість цього сюжету ще в юності. Письменник віддав основній книзі 62 роки свого життя. Безперечно, Гете знав не тільки легенду про Фауста, а й літературні обробки. Використав він також і легенду про Симона-мага. Гете знайшов простий спосіб, як поєднати ці два сюжети: Мефістофель омолоджує вченого і перетворює його на юнака. Такий задум, за словами німецького письменника Томаса Манна, міг народитися тільки "з юнацького ритму крові" поета. Гетевський Фауст мало чим схожий зі своїми праобразами. Він наділений рисами людини не Середньовіччя, а епохи Відродження. Мабуть, тому вся культура нової доби була визначена Шпенглером, як "фаустівська".

Великий німецький письменник Йоганн Вольфганг Гете написав трагедію "Фауст", над якою працював понад 60 років. Образ великого шукача істини хвилював його все життя. У трагедії він показав двобій добра і зла як рушійну силу розвитку, змін, динаміки буття.

Твір складається з Посвяти, Театрального вступу, Прологу та двох частин. В "Пролозі на небі" показується зустріч Господа та його архангелів із Мефістофелем, яка набуває символічного значення. Основний предмет розмови — це людина. Хто вона така? Яке її місце в світі? У пролозі Господь утверджує силу людської особистості, її здатність до розвитку, пошуку смислу життя, хоча погоджується, що вона не досконала. Саме такою людиною Бог уявляє Фауста. Але Господь також не визнає Мефістофеля як уособлення зла, і це підтверджують його слова :

Таким, как ты, я никогда не враг.

Из духов отрицания ты всех мене

Бывал мне в тягость, плут и весельчак.

Из лени человек впадает в спячку.

Ступай, расшевели его застой,

Вертись пред ним, томи и беспокой

И раздражай его своей горячкой.

Цими словами Господь дав волю Фаустові у виборі між ним і дияволом, знаючи, що сильна, мисляча людина завжди сумнівається, але сама доходить до бажаних висновків. Зустріч з Мефістофелем такій людині лише допоможе вибратися зі своїх протиріч. Мефістофель навпаки говорить про мізерність людську, яка не дозволяє людству наблизитися до вершин духу. Що є людина на землі — "божественне створіння", яке прагне істини, чи "тварина із тварин"? Це головна проблема прологу, що визначає ідейний зміст трагедії "Фауст". На відміну від трагедії легенда не має такого прологу.

Образ Фауста у поемі уособлює все людство, але попри цьому він не є ідеальною особистістю. Фауст не задоволений знаннями, якими він володіє і прагне більшого.

Саме в такі хвилини він звертається до Біблії і починає її перекладати, але не погоджується з першими ж словами. Відчай героя настільки великий, що він вирішує покінчити життя самогубством. Мефістофель знаходить Фауста в його кабінеті, де той уже багато разів б'ється над розкриттям таємниць світу, і укладає з ним угоду. Він задовольнить будь — які бажання і забаганки вченого, ні в чому не буде перешкоджати. Але в ту мить, коли Фауст відчує цілком задоволеним життям і щасливим, він мусить померти, а душа його належатиме Мефістофелю. І це буде плата за земне блаженство. Цей епізод поеми має також розбіжності з легендою, оскільки в легенді Мефістофель і Фауст укладають угоду тільки на 24 роки (згідно з нею Мефістофель, залишаючись незримим, повинен з'являтися до Фауста на його бажання і виконувати всі його розпорядження, Фауст же зрікається Бога і віддає душу сатані). Згодом Мефістофель повертає нашому герою молодість і в результаті він закохується в молоду вродливу дівчину Гретхен (ця сюжетна лінія — любов Фауста і Маргарити є нововведенням Й.В.Гете). Мефістофель вважає, що саме в цьому Фауст знайде ту прекрасну мить, але помиляється. Спочатку за волею Мефістофеля помирає мати Гретхен, а потім і брат Валентин. Молода дівчина карає себе за ці смерті і потрапляє до в'язниці. Попри всі благання Фауста втекти з ним Маргарита не погоджується, бо вважає себе винною і помирає у в'язниці. Але навіть після всіх її гріхів душа Маргарити потрапляє до раю. Фауст тяжко пережив смерть Гретхен, але не припинив пошуків істини.

Отже в першій частині свого твору Гете в основному провів свого героя через ті випробування, які відомі з легенди.

У другій частині твору Фауст служить при дворі імператора і надає йому різні послуги за допомогою всесильного Мефістофеля. Від шлюбу з давньогрецькою красунею Єленою Прекрасною нього народжується син Евфоріон, який згодом гине. Фауст намагається виростити людину в колбі — Гомункулуса, але той теж гине. Життя Фауста підходить до кінця, йому 100 років. Він мріє про світлі та щасливі міста, які, за його бажанням мусять з'явитися для людей. Свою мрію він хоче здійснити на острові, який подарував йому імператор, і який був майже не придатний для життя. Фауст поспішає з роботами. Нарешті герой відчуває мить найвищого життєвого задоволення:

Вот мысль, которой весь я предан,
Итог всего, что ум скопил.
Лишь тот, кем бой за жизнь изведен,
Жизнь и свободу заслужил.
Так именно, вседневно, ежегодно,
Трудясь, борась, опасностью шутя,
Пускай живут муж, старец и дитя.
Народ свободный на земле свободной
Увидеть я б хотел такие дни.
Тогда бы мог воскликнуть я: "Мгновенье!"

О, как прекрасно ты, повремени!
Воплощены следы моих борений,
И не сотрутся никогда они".
И, это торжество предвосхищая,
Я высший миг сейчас переживаю.

Більше Фаустові нічого бажати. Він помирає, але його душа потрапляє в рай, і зустрічається з душею Маргарити. Вона вже постила йому і любить його, як і раніше.

Фауст багато страждав, постійно сумнівався і шукав, знаходив і втрачав, часто відчував невдоволення. Тільки серед природи, відчуючи її частиною себе, він сприймає світ, як гармонію. Життя принесло йому короткі моменти щастя і довгі роки страждання і відчаю, але все це було не даремно. Вже наприкінці свого життя Фауст це зрозумів.

Отже, в другій частині Гете відійшов від легенди, логічно розвиваючи характер людини, яка бачила своє покликання в активному пошуку істини і смислу буття.

У пролозі автор ставить питання: що є Людина в цьому величному, гармонійному і досконалому всесвіті? Людина нещасна, вічно страждає. Їй жилося б краще, якби не її розум, — іскра Божя. Герой його трагедії, скептик і насмішник Мефістофель каже, що світ людини побудований погано: "Там безпросвітна темрява і Людині бідній так погано". Людина мислить, але від цього страждає ще більше, бо розуміє безглуздість багатьох соціальних інститутів, законів, звичаїв, забобонів, розуміє, що в соціальних бідах винна не природа, не всесвіт, а вона сама Людина.

У філософії Гете ідея діалектичної єдності протилежностей є однією з головних ідей. У боротьбі суперечностей створюється гармонія світу, в зіткненні ідей — істина. Поет нам постійно нагадує про це. Два герої трагедії — Фауст і Мефістофель — наочно нам демонструють цю діалектичну спорідненість позитивного і негативного.

Людство завжди намагалось зрозуміти навколишній світ, пояснити природні явища і сутність буття. Достатньо згадати біблійну оповідь про Єву, яка скуштувала яблука з дерева пізнання, праці алхіміків епохи Відродження, спрямовані на винахід "філософського каменя", за допомогою якого можна буде перетворити метал на золото і здобути "еліксир життя", що повертає молодість і здоров'я.

Але саме в епоху Відродження людина пройнялась вірою у свою всемогутність, що викликало новий сплеск церковної диктатури і вилилось у вогнище інквізиції, спрямованих на вияв і знищення демонів. Тоді з'явились безліч легенд про угоду людини з нечистим, серед яких і легенда про доктора Георгія Фауста, яка у безлічі перекладів стала духовно рідною цілій Європі.

Але Фауст був героєм саме для Гете, бо жив у ньому протягом шістдесяти років. За цю трагедію, яка стала символом всього життя письменника, Гете брався за рукопис в передсмертні хвилини і під час тяжкої хвороби в дев'ятнадцять років, після хвороби і короткочасної сліпоты на п'ятдесят першому році і на сімдесят п'ятому, коли боявся, що не встигне його завершити. Можливо тому кінець трагедії і став своєрідною сповіддю поета перед життям. Адже геній Гете було визнано за життя, тому для нього

"метою життя є саме життя". І ось саме цьому життю він підводить підсумок: "Не може вічність поглинути мої діла, мої труди". А оскільки Фауст жив у поетові, то він і змінювався разом з Гете. Дев'ятнадцятирічний поет передав своєму героєві тривоги власної юної душі і визначив його в особис-тому лірично-драматичному плані. Можна навіть розглядати твір як автобіографічний, бо в ньому відбилась духовна еволюція автора. Герой Гете пройшов самотній шлях, хоча прагнув повноти життя. Але все життя за ним ішла тінь Мефістофеля, як його внутрішній голос, як його друге я:

У мене в грудях дві душі живуть,
Між себе вкрай не схожі і ворожі.
Одна впиласть жадливо в світ земний
І розкошує в нім в любовній млості,
А друга рветься в тузі огневій
У неба рідні високості.

І тут з'являється Мефістофель як посланець духа землі. Власне, друге Я Фауста стає зримим. Мефістофель уособлює всі пориви Фауста, його жагу до повноти життя. Фауст готовий віддати душу за цю повноту, за те, щоб вимовити: "Спинися, мить! Прекрасна ти!". Але саме Мефістофель є уособленням усього зла, що живе в Фаусті. Отже, коли Фауст живе пориванням, — він з Мефістофелем заодно, а коли його облягають сумління, — він розлучається з Мефістофелем, як з чимось потворним і ганебним. Мефістофель тут різний: то привабливий, то відразливий.

Мефістофель, для якого мета виправдовує засоби, готовий все вирвати з корінням — у цьому ж його суть. А Фауст подолав дух заперечення і зневіри творчою працею, в якій Мефістофель не бачить сенсу, вважаючи перемогу за собою. Для Мефістофеля вся міра життя людини в тому, щоб поставити на її душі печать. У боротьбі за душу людини Мефістофель постає метушливим і розгубленим. А сцена його боротьби з трояндами сповнена іронії і глибокого смислу, адже, забувши про душу Фауста, він висловлює власні невідомі почуття до ангелів.

Образ Мефістофеля уособлює в собі дух заперечення і руйнування. Але він не може знищити основне — життя. Він теж творить через заперечення. Фауст і Мефістофель постійно сперечаються, але цим вони лише взаємно поповнюють єдину ідею. Гете не завжди стоїть за Фауста і проти Мефістофеля. Часто він мудро визнає правильність думок і вчинків.

У Фауста і Мефістофеля автор вклав певні людські риси. Фауст — незадоволений, "діяльний геній", пристрасний, готовий палко кохати й ненавидіти, він здібний робити трагічні помилки. Натура гаряча і енергійна, він дуже чутливий, його серце легко поранити, іноді він егоїстичний і завжди безкорисний, чуйний, людяний. Фауст шукає. Розум його в постійних сумнівах і тривогах. Страждання Фауста причепливе, пристрасне прагнення до істини. Фауст — це жага осягання, вулканічна енергія пізнання. Фауст і Мефістофель — два антиподи. Перший голодний, другий насичений, перший пожадливий, другий ситий досхочу, перший рветься "за межі", другий знає, що там немає нічого, там пустота, і Мефістофель грає з Фаустом, як з нерозумним

хлопчиком, дивлячись на всі його поривання як на пустощі, примхи, і весело ним потокає — адже у нього, Мефістофеля, договір із самим Богом.

Мефістофель урівноважений, пристрасті і сумніви не хвилюють його. Він дивиться на світ без ненависті і любові, він зневажає його. У його колючих репліках багато сумної правди. Це не тип злодія. Він знущується над гуманним Фаустом, який губить Маргариту, та в його глузуваннях звучить правда, гірка навіть для нього — духа темряви й руйнування. Це тип людини, стомленої тривалим спостереженням за злом і зневіреної в доброму початку світу. Мефістофель не вірить ні в добро, ні в зло, ні в щастя. Він бачить недосконалість світу і знає, що вона — вічна, що ніяк її не переробити. Він сміється над людиною, яка з усією своєю нікчемністю намагається щось виправити у світі. Для нього це втіха, і він сміється. Сміх цей поблажливий. Мефістофель навіть жаліє людину, думаючи, що джерело всіх його страждань — то сама іскра Божа, яка веде людину до ідеалу, до досконалості, недосяжна, як зрозуміло це йому, Мефістофелю.

Мефістофель розумний. Скільки іронії, знущання над удаваною вченістю, марнославством людським у його розмові зі студентом, який сплутав його з Фаустом!

Теорія, мій друже, суха,

Та зеленіє життя древо.

Отже, друге Я Фауста, яке уособлювало бажання злого, переможене силою добра, жагою творчості і безсмертям людської думки.

Прочитавши трагедію "Фауст", можна зробити висновок, що світ тримається на протистоянні творчого духу (Фауст) і духу заперечення і руйнації, сумніву і зневіри (Мефістофель).

Список використаної літератури:

1. А.С.Пушкін: "Избранные сочинения" — Москва, "Художественная литература", 1990 г. 654 ст.
2. "Замок Монсальват": Легенды средневековья — Москва, "Энигма", 1994 г. 352 ст.
3. И.В. Гете: "Фауст" — Москва, "Художественная литература", 1978 г. 512 ст.
4. Аникст: "Фауст" Гете || И.В. Гете "Фауст" ст. 5-26.